

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Statsvetenskapliga Institutionen

**Varför minskar stödet i opinionen när den politiska eliten är
oförändrad?**

En studie av hur John R. Zallers modell kan tillämpas på fallet
Västlänken

Kandidatuppsats i Statsvetenskap

HT 2015

Karl-Johan Johansson

Handledare: Johan Martinsson

Antal ord: 11004

Abstract

Västlänken utgör en stor infrastruktursatsning i Västsverige. SOM-institutets västsvenska frågeundersökningar visar emellertid att stödet för Västlänken kraftigt har minskat bland västsvenskar de senaste åren. John R. Zaller, en av de ledande opinionsteoretikerna på området, har utformat en generell modell för hur opinioner formas. Enligt Zaller påverkas och formas opinionen av hur den politiska eliten positionerar sig i olika frågor. Eftersom den politiska eliten i fallet Västlänken inte har förändrats blir det därför intressant att undersöka om Zallers modell ändå går att applicera på fallet. Studiens syfte blir därför att försöka förklara opinionsförändringen utifrån Zallers modell. Detta sker i två steg. I det första steget undersöks hur mediebevakningen har sett ut i fallet Västlänken. Denna undersökning visar att bilden av Västlänken var positiv 2009 men därefter tämligen stabilt har varit övervägande negativ. Utifrån Zallers modell och medieinnehållet skapas tre hypoteser. Den första säger att när en fråga är konsensusbetonad bör den största opinionsförändringen ske bland de politiskt högmedvetna. De två andra utgår från att frågan är polariserad och säger att beroende på intensiteten i media kan opinionsförändringen vara störst antingen bland de politiskt högmedvetna eller bland de medelmedvetna. I studiens andra steg testas sedan dessa hypoteser på västsvenskar utifrån SOM-data. Slutsatsen blir att appliceringen av Zallers modell ger blandade resultat i fallet Västlänken. Vidare forskning om vilken roll politikerna och media har tagit i frågan är nödvändig för att kunna avgöra vilken betydelse den politiska eliten har för opinionsförändringen till Västlänken.

Nyckelord: Västlänken, media, opinionsförändring, politisk medvetenhet, politiska eliten

Innehållsförteckning

Inledning.....	3
Problem och syfte.....	3
Disposition	3
Bakgrund	5
Västlänken – en tågtunnel under Göteborg	5
Det Västsvenska paketet.....	5
Opinionsförändringen.....	6
Teori	8
Hur påverkas vi av politiska budskap?.....	8
Eliten som formar den allmänna opinionen	9
Etablerade och polariserade frågor.....	11
Konsensus och polarisering i praktiken.....	13
Kritik	13
Resultat steg 1. Västlänken i media	16
Urval och tillvägagångssätt	16
Validitet och reliabilitet.....	17
Frågeställningar för innehållsanalysen.....	18
Resultat.....	18
Hypoteser	21
Metod	22
Resultat steg 2. Test av hypoteser	26
Slutsatser och diskussion.....	29
Referenser.....	34
Appendix	39
Tabeller.....	39
Kodmanual och kodschema	41
Reliabilitetstest	45

Figur- och tabellförteckning

Figurer

Figur 1. Åsikt om Västlänken bland västsvenskar 2006–2014.....	7
Figur 2. Texters inriktning över tid (antal texter).....	20
Figur 3. Texters inriktning över tid (i procent).....	20

Tabeller

Tabell 1. Intresse för politik och syn på Västlänken, Västsverige 2006–2014 (balansmått)...	27
Tabell 2. Intresse för politik och syn på Västlänken, Västsverige 2006–2014 (förändring från föregående år).....	28
Tabell 3. Västlänken i svensk tryckt press.....	39
Tabell 4. Resultat av sökningar på Västlänken månadsvis.....	40
Tabell 5. Antal texter i GP respektive GT.....	40

Inledning

Problem och syfte

Västlänken utgör en stor infrastruktursatsning i Göteborg. Projektet, som redan är i prospekteringsfasen, beräknas kosta 20 miljarder kronor och ta cirka tio år att färdigställa. Förespråkarna har lyft fram vikten av regionförstoring i Västsverige, ökad tågpendling och befolkningstillväxt som argument för att bygga tåg tunneln (Larsson 2015). De senaste åren har dock Västlänken blivit allt mer omdiskuterad. Kritiker menar att projektet är för dyrt, utgör för stora ingrepp i kulturmiljön och att det finns bättre alternativ (Papaioannou et al 2015). Politiker i Göteborg har emellertid kunnat vara trygga i att projektet haft fler anhängare än motståndare. Efter 2011 har dock stödet för Västlänken minskat. Allt färre anser att Västlänken är en bra trafikåtgärd samtidigt som allt fler tycker den är dålig. Vad beror denna svängning i opinionen på?

John R. Zaller menar att opinionsförändringar kan förklaras utifrån vilka budskap den politiska eliten sänder ut till allmänheten. Enligt Zaller formas alltså den allmänna opinionen av eliten men även utifrån faktorer såsom politisk medvetenhet och politiska predispositioner bland individer. Beroende på om eliten är enig eller splittrad antas individer påverkas olika beroende på graden av politisk medvetenhet. Högre politisk medvetenhet gör det lättare att ta emot budskap i politiska frågor men också lättare att ta emot elitens signaler om huruvida frågan överensstämmer med ens politiska predispositioner (till exempel värderingar). Huruvida dessa politiska predispositioner aktiveras eller inte beror i sin tur på om eliten är enig eller splittrad. I fallet Västlänken har emellertid den politiska eliten inte förändrats sedan 2010 men samtidigt har ändå opinionen svängt. Allianspartierna och de rödgröna partierna har alla stått bakom Västlänken medan Sverigedemokraterna och Vägvalet varit emot. Västlänken blir därmed ett intressant fall eftersom opinionen verkar gå emot Zallers teori om elitens påverkan. Syftet blir alltså att testa hur väl Zallers teorier kan förklara opinionsförändringen i fallet Västlänken genom att undersöka opinionsförändringen inom olika politiskt medvetna grupper.

Disposition

Då studiens resultat kommer att presenteras i två steg är det extra viktigt att förklara upplägget till uppsatsen. Inledningsvis kommer en grundläggande bakgrund dels till Västlänken och dels

till opinionsförändringen presenteras för att därpå följas av en genomgång av Zallers modell för opinionsförändringar. Utgångspunkten ligger i Zallers verk från 1992: *The Nature and Origins of Mass Opinion* som därefter problematiseras utifrån Zallers egna revideringar och även en del av den kritik den stött på. Studiens första steg är att förklara hur mediebevakningen kring Västlänken har sett ut. Detta krävs för att ta fram relevanta hypoteser till fallet Västlänken utifrån Zallers modell. En kvantitativ innehållsanalys av medieinnehållet i Göteborgs-Posten och GT gjordes därför och den presenteras direkt efter teorigenomgången. Utifrån teorin och medieinnehållet fastställs sedan de hypoteser som ligger till grund för uppsatsen. Därefter sker studiens andra steg som består i att testa hypoteserna på opinionsdata från de västsvenska SOM-undersökningarna. Efter en beskrivning av metoden redovisas resultaten för hypoteserna. Uppsatsen avslutas genom en diskussion om hur väl Zallers modell stämmer överens med fallet Västlänken och vilka slutsatser som går att dra.

Bakgrund

Västlänken – en tågtunnel under Göteborg

Västlänken är en planerad dubbelspårig järnvägsförbindelse i centrala Göteborg för regional- och pendeltåg. Den kommer bli åtta kilometer lång varav sex kilometer kommer gå i tunnel med tre underjordiska stationer: Göteborgs central, Korsvägen och Haga (Trafikverket 2014). Västlänken har sin bakgrund i de idé- och förstudier Banverket (numera Trafikverket) tog fram för att råda bukt på de kapacitetsproblem man såg framför sig gällande järnvägsnätet kring Göteborg. Banverket beskriver i förstudien Göteborgs centralstation som underdimensionerad och menar att det krävs att bankapaciteten i och kring Göteborg byggs ut för att klara utökad tågtrafik (Trafikverket 2004). Olika alternativ skissades fram men Banverket kom slutligen fram till att Västlänken var det alternativ som uppfyllde målen bäst (Trafikverket 2007).

Det Västsvenska paketet

Västlänken ingår i det Västsvenska paketet som är en samling infrastrukturåtgärder i Västsverige. Utöver Västlänken finns även satsningar på utbyggd kollektivtrafik, Marieholmstunneln som ska bli en ny vägtunnel under Göta älv, Hisingsbron som ska ersätta Götaälvbron och slutligen trängselskatt (Trafikverket 2015). Paketet i sin helhet beräknas kosta 34 miljarder kronor i 2009 års prisnivå (Västra Götalandsregionen 2015).

Det var på sensommaren 2009 som företrädare för kommuner, region och regering började diskutera ett västsvenskt infrastrukturpaket. Under samma tid pågick även långtidsplaneringen för infrastrukturinvesteringar i Sverige 2010-2021 som reglerar hur statens pengar för infrastruktur ska användas under perioden. Regeringen sökte emellertid alternativa finansieringsformer som kunde komplettera den statliga finansieringen till infrastrukturinvesteringarna. När så staten erbjöd sig att stå för halva finansieringen av Västsvenska paketet var de västsvenska politikerna inte sena med att tacka ja, även om det innebar att de fick stå för medfinansieringen. Lösningen hette trängselskatt, som utöver att minska trängsel och förbättra miljön skulle ge intäkter till infrastrukturpaketet. Det var dock bråttom att hinna få med paketet inom ramen för långtidsplaneringen och därför gick beslutsprocessen mycket snabbt. Redan inom sex månader efter att förslaget presenterades hade Västra Götalandsregionen, Göteborgs stad, Göteborgsregionens kommunalförbund och

Landstinget Halland samtliga antagit förslaget (Västra Götalandsregionen 2015). I Göteborg röstade alla partier i kommunfullmäktige utom Sverigedemokraterna för avtalet om medfinansiering av paketet (Göteborgs stad kommunfullmäktige 2009).

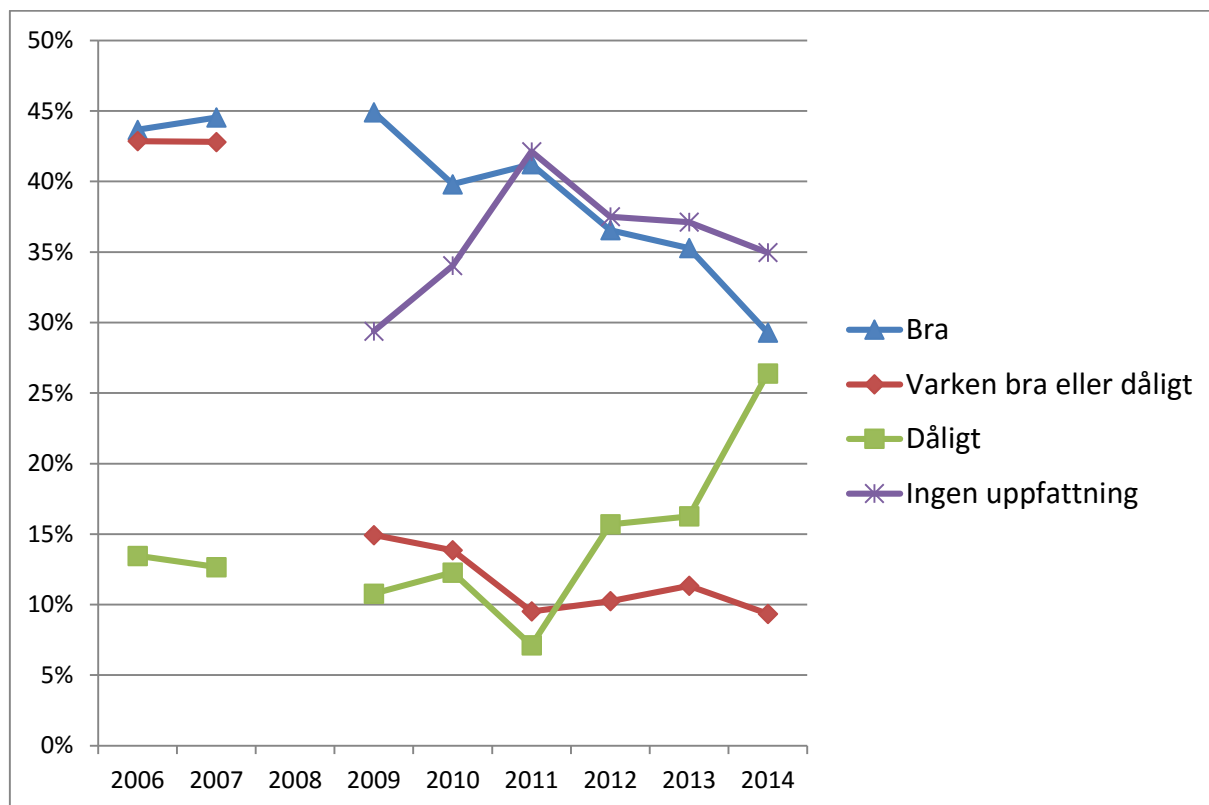
Den snabba hanteringen väckte mycket kritik, i synnerhet hanteringen av trängselskatten där flera partier som tidigare varit emot att införa trängselskatt (eller i alla fall inte utan folkomröstning som i Socialdemokraternas fall) nu gick emot sina löften. I februari 2010 bildades därför ett nytt parti, Vägvalet, med främsta mål och syfte att häva beslutet om trängselskatt i Göteborg. Man gick samma år till val på att stoppa förslaget om trängselskatt, att Västlänken inte skulle byggas och att en folkomröstning om trängselskatt skulle hållas. Partiet samlade sedan ihop namnunderskrifter till en folkomröstning som dock röstades ned av kommunfullmäktige 2011. I augusti 2012 väcktes frågan till liv igen när tidningen GT med chefredaktören Frida Boisen i spetsen startade en kampanj för att samla in ännu fler namnunderskrifter. 57 000 namnunderskrifter lyckades man få ihop vilket slutligen ledde till att kommunfullmäktige röstade ja till att hålla en folkomröstning (Brevinge 2014). Folkomröstningen, som hölls i september 2014 i samband med de allmänna valen, ställde frågan: ”Anser du att trängselskatten ska fortsätta i Göteborg efter valet 2014?”. Då hade trängselskatten redan varit igång sedan 1 januari 2013 (Göteborgs stad Stadsledningskontoret 2015, s. 3). Med ett valdeltagande på 73 procent svarade, hursomhelst, 43 procent ja på frågan medan 57 procent svarade nej (Göteborgs Stad 2015). Kommunstyrelsen i Göteborg tillsatte kort därefter en utredning som dock kom fram till att det inte fanns något finansieringsalternativ som kunde ersätta trängselskattens del av Västsvenska paketet (Göteborgs stad Stadsledningskontoret 2015).

Opinionsförändringen

SOM-institutets västsvenska frågeundersökningar (Väst-SOM) visar att sedan 2011 har balansmättet för Västlänken (andelen som tycker Västlänken är bra minus de som tycker den är dålig) minskat. 2011 låg balansmättet på +34, åren därpå +21, +19 och 2014 minskade balansmättet till +2 bland västsvenskarna (Nordin, Bergström och Ohlsson 2015). Inom Göteborgsregionen visar samma mätning att fler till och med är emot än för västlänken, till skillnad från året innan (Bové, Bergström och Ohlsson 2014). Det finns alltså en trend i att både de som tycker att Västlänken är en bra trafikåtgärd blir allt färre men också att det blir

allt fler som tycker att trafikåtgärden är dålig. Kort och gott, stödet för Västlänken minskar. Vad kan förklara förändringen i opinionen?

Figur 1. Åsikt om Västlänken bland västsvenskar 2006–2014

Kommentar: Figuren visar hur klyftan mellan de som tycker Västlänken är bra och de som tycker den är dålig nästan har försvunnit 2014. Frågan lyder: Vilken är din åsikt om följande förslag gällande trafiken. Bra är en sammanslagning av svarsalternativen mycket bra och ganska bra medan dåligt är en sammanslagning av svarsalternativen mycket dåligt och ganska dåligt. 2006-2007 fanns inte alternativet ingen uppfattning med. Frågan ställdes inte i SOM 2008.

Källa: De västsvenska SOM-undersökningarna 2006-2014

Teori

Hur påverkas vi av politiska budskap?

Forskning på attityder och förklaringar till opinionsförändringar tenderar ofta att ske inom var sina fält. Begrepp och distinktioner utformas inom varje specifikt fält där väljarnas beteende i presidentval ofta förklaras annorlunda än väljarbeteende i kongressval för att ta ett exempel. Samtidigt finns det variabler på individnivå som politisk medvetenhet och politiska predispositioner som har liknande effekter inom flera forskningsfält (Zaller, 1992 s. 2). John R. Zaller vill i sin bok "The Nature and Origins of Mass Opinion" (1992) integrera forskningsfälten inom opinionsteorin till att fokusera på vad det just finns för övergripande faktorer som kan förklara opinionsförändringar överlag.

Zaller utvecklar en modell för hur individer svarar på politisk information, den så kallade RAS-modellen (Receive - Accept - Sample). Modellen utgår från fyra antaganden. Det första antagandet behandlar själva mottagandet av information (Reception Axiom) där en individ antas vara mer mottaglig för politiska budskap i en fråga ju högre politisk medvetenhet individen har i frågan. Med politisk medvetenhet menas i vilken utsträckning en individ uppmärksammar politik och förstår vad hen har stött på (1992, s.21). Zaller nöjer sig emellertid med att mäta en generell politisk medvetenhet, snarare än områdesspecifik. Detta beroende på att det kan vara svårt veta hur den politiska medvetenheten ser ut i vissa typer av frågor (exempelvis utrikespolitik eller försvarspolitik) då dessa tyvärr sällan undersöks i opinionsundersökningar (1992, s. 42-43).

Det andra antagandet berör huruvida folk gör motstånd mot argument eller ej. Människor antas motsätta sig argument som inte går ihop med deras politiska predispositioner. Med politiska predispositioner menas den variation av intressen, värderingar och erfarenheter som individer har som i sin tur påverkar viljan att acceptera eller avvärja politiska budskap. Förmågan till att avvärja budskap beror dock på till vilken utsträckning individerna besitter kontextuell information som är nödvändig för att uppfatta ett samband mellan budskapet och deras politiska predispositioner. Det vill säga graden av politisk medvetenhet. En mycket politiskt medveten individ är mer mottaglig för politiska budskap eftersom den är mer uppmärksam på politik. Samtidigt leder hög politisk medvetenhet till att individen är bättre på att se om det politiska budskapet går att koppla ihop eller ej med dennes politiska predispositioner. Kort och gott, individer med låg politisk medvetenhet kan av misstag

acceptera argument som går emot deras värderingar för att de inte förstår kontexten (Zaller 1992, s. 44).

De två sista av modellens antaganden går hand i hand. Det tredje antagandet kretsar kring tillgången på argument eller överväganden som Zaller uttrycker det. Det säger att ju mer nyligen du har tänkt över ett argument, desto mindre tid tar det att ladda upp det i minnet igen och ha det lättåtkomligt. Det är också dessa tillgängliga argument som omedelbart framträder när individer svarar på enkätundersökningar (det fjärde så kallade responsantagandet) (1992, s. 48-49).

Eliten som formar den allmänna opinionen

I Zallers tidigare verk spelar den politiska eliten en mycket stor roll när det gäller att forma allmänhetens åsikter i en fråga. Zaller ger sig in i diskussionen om huruvida allmänheten har sanna riktiga åsikter i frågor eller om folk inte vet vad de tycker utan i stället ger slumpmässiga, ibland helt motstridiga svar i undersökningar (Se t.ex. Shapiro 1998). Zallers bidrag till diskussionen är att det visserligen stämmer att individer byter åsikter i frågor ofta men att det beror på hur frågan är vinklad i debatten och vilka överväganden eller argument som är mest tillgängliga. De som styr hur debatten vinklas är den politiska eliten som kan bestå av allt från politiker, aktivister, ledare för intresseorganisationer, journalister och kommunikatörer. Zaller medger visserligen att allmänheten kan ha tankar och värderingar som, till stor del, är självständiga från elitens, men att dessa tenderar att vara ofokuserade och motstridiga (1992, s. 95-96).

Den politiska eliten formar således allmänhetens attityder genom att både skicka övertygande budskap i olika frågor och genom att skicka signaler (elite cues enligt Zallers engelska terminologi) om hur dessa budskap överensstämmer med de politiska predispositionerna (Zaller 1992, s. 41-42). På så vis blir åsiktsbildningen tämligen mekanisk. Det finns, som Zaller uttrycker det, ingen plats för människor att tänka, resonera eller fundera över politik eftersom de ändå reagerar på basis av elitens signaler om hur politiska idéer går ihop med partisympatierna (1992, s. 45).

The Parable of Purple Land

Zaller beskriver lite mer ingående elitens roll i *The Nature and Origins of Mass Opinion* genom att använda en målande beskrivning av det fiktiva landet "Purple land". I Purple Land finns två typer av människor, blåa och röda, som visserligen delar många värderingar gemensamt men som också värdesätter politiska reformer olika. De blåa gillar korta, runda och färgstarka reformer bäst medan de röda hellre föredrar långa, rektangulära och pastellfärgade reformer. Dessa ideologiska skillnader leder till politisk konflikt men eftersom alla värdesätter kunskap och logiskt resonemang har båda sidor sakkunniga experter till sin hjälp. Dessa experter, som kan betraktas som en vetenskaplig elit, delar de blåas respektive de rödas ideologier eller politiska predispositioner. Det finns således både röda och blåa experter. Experterna tänker och klurar och ger inspiration till politiker och aktivister av samma färg inom olika politiska sakområden. Media antas sedan fånga upp de perspektiv som förmedlas av eliten och presentera dem för allmänheten. Varken de röda eller blå medborgarna är särskilt intresserade av politik men försöker efter bästa förmåga hålla koll på vad deras politiska gruppering tycker i olika frågor. Detta må låta odemokratiskt men Zaller menar att om de blåa eller röda medborgarna själva skulle försöka aktivt tolka och undersöka varje politisk fråga så skulle de ändå komma fram till samma sak som den vetenskapliga eliten (1992, s. 313-14).

Purple Land-liknelsen har emellertid kritiserats för att den inte stämmer överens med verkligheten. Zaller presenterade till exempel en fallstudie i hur attityderna till homosexualitet förändrades i USA efter att det psykiatriska forskarsamfundet (American Psychiatric Association) tog bort homosexualitet från sin officiella lista på psykiska sjukdomar 1974 (Bartels 2012, s. 480). Enligt Zaller var detta ett klockrent exempel på den vetenskapliga elitens påverkan på allmänhetens attityder. Larry M. Bartels ifrågasätter dock hur stor påverkan eliten verkligen hade i det fallet då det tog årtionden för att ens en majoritet av amerikanerna skulle stödja homosexuellas rättigheter (2012, s. 480). Bartels tar även upp den konsensus som till stor del råder bland klimatforskare om klimatförändringarna eller bland nationalekonomer om ekonomisk politik men som inte på långa vägar överensstämmer med allmänhetens attityder eller för den delen med politikernas (2013, s. 481). Zaller ändrar emellertid så småningom uppfattning i frågan. Han slutar tro att den vetenskapliga eliten är katalysatorn för politiska förändringar utan menar i stället att intressegrupper, politiskt intellektuella och ambitiösa politiker är viktigare aktörer (2012, s. 570).

Etablerade och polariserade frågor

Även om Zaller har fått göra avkall på sin ursprungliga Purple Land-parabel så är ändå elitens roll i forlandet av opinionen en central del av hans modell. Det finns dock lite olika scenarier för hur allmänheten påverkas av eliten beroende på frågans karaktär. Enligt Zaller finns det två idealtypiska situationer för hur eliten förhåller sig till olika frågor. I det ena fallet råder antingen nästintill eller perfekt konsensus inom en politisk fråga eller värdering så att de samlade budskapen i frågan intar samma position. Dessa kan beskrivas som etablerade frågor. I det andra fallet, som kan beskrivas som polariserade frågor, är eliten oense längs partilinjer eller ideologiska skiljelinjer och kommunikationen i frågan blir då uppdelad mellan de bägge sidorna i ett lika stort flöde (1992, s. 97). Etablerade och polariserade frågor leder således till olika effekter när det gäller mottagande av och acceptans för politiska budskap.

Konsensuseffekten – etablerade frågor

Låt oss beskriva lite mer ingående den konsensuseffekt som orsakas av etablerade frågor där eliten är enig. Eftersom all kommunikation från politikerna intar samma position i frågan, så är också alla övertygande budskap i media vinklade åt samma håll. Det förekommer heller inga signaler från politiker till folket att frågan på något sätt skulle strida mot någon sidas värderingar. I linje med RAS-modellens antaganden kommer därför de med hög politisk medvetenhet ta till sig budskapen i högre utsträckning än de med lägre politisk medvetenhet. Eftersom de med hög politisk medvetenhet är mer mottagliga för information samtidigt som budskapen kring denna fråga inte anses strida mot deras politiska predispositioner kommer de påverkas i större utsträckning än andra. Att som politiskt högmedveten stå emot politiska budskap i en fråga handlar alltså mer om att vara alert på vilken del av eliten som står som avsändare än enbart förmågan till motstånd (Zaller 1992, s. 98).

Polariseringseffekten – polariserade frågor

När det gäller polariserade frågor antas eliten vara i princip jämnt fördelad i två läger, där både sidor sänder ut övertygande budskap som intar olika positioner i frågan. Båda sidor är även tydliga med att signalera varför den politiska frågan antingen överensstämmer eller inte överensstämmer med respektive sidas politiska värderingar. I idealfallet antas även de skilda budskapen vara lika frekventa, så att en person med given politisk medvetenhet har lika stor sannolikhet att stöta på budskapen.

På samma sätt som vid etablerade frågor tar högmedvetna emot budskapen i högre utsträckning än lågmedvetna, men i denna situation plockas även signaler upp om huruvida frågan överensstämmer med ens politiska predispositioner. Eftersom högmedvetna lättare blir varse sådana signaler kommer de lättare stå emot de budskap som inte överensstämmer med deras predispositioner jämfört med lågmedvetna. En högmedveten liberal skulle alltså inte acceptera budskap från de konservativa medan en lågmedveten liberal skulle ha svårare att sortera bland de betydligt färre budskap hen skulle möta. Däremot skulle en högmedveten konservativ acceptera budskapen och därmed fylla på sitt förråd av argument medan en lågmedveten konservativ inte skulle stöta på lika många budskap och dessutom blanda dessa med liberala budskap (1992, s. 100-101). För polariserade frågor är det därför de politiskt medelmedvetna som kommer ändra sina åsikter i störst utsträckning. De tar nämligen emot mer information än lågmedvetna men är inte lika bra som högmedvetna på att se igenom relationen mellan informationsflödet och de politiska predispositionerna (Zaller 1992, s. 19). Detta gäller dock för högintensiva frågor med relativt lättillgängliga budskap. Värt att poängtera är att för de frågor som är så pass högintensiva och välkända att i princip alla nås av budskapen kan det i stället vara de lågmedvetna som förändras mest. I sådana typer av frågor antas effekten av att lågmedvetna är sämre på att uppfatta budskap utebli. Lågmedvetna blir således de mest påverkbara eftersom de är relativt sämre än medelmedvetna på att avvisa budskap som inte går ihop med de politiska predispositionerna. I lågintensiva frågor med mer svårnådda budskap är det däremot de högmedvetna som förväntas ändra sina åsikter mest, trots deras politiska predispositioner, på grund av att de helt enkelt är de enda som exponeras för informationsflödet (1992, s. 126; 155-7). Det finns alltså, som Zaller konstaterar, en rad utfall som varierar beroende på hur intensiteten i informationsflödet, individernas politiska medvetenhet och politiska predispositioner interagerar (1992, s. 126).

Det finns även andra sätt, jämte politiska predispositioner, som påverkar politiskt högmedvetnas förmåga att stå emot övertygande budskap. Exempelvis kan en individ ha samlat på sig många tankar och argument i en fråga sedan tidigare vilket fungerar som en slags tröghet mot nya argument (inertial resistance i engelsk terminologi) (Zaller 1992, s. 237). Budskap kan även äta upp eller motverka varandra. Till exempel har en högmedveten liberal lättare att stå emot ett konservativt dominerande informationsflöde om det även sänds ut liberala budskap som på så sätt kan verka neutraliserande. Poängen är att högmedvetna lättare snappar upp lågintensiva budskap som har en motverkande effekt mot det dominerande

budskapet (1992, s. 247). Dessa olika sätt att stå emot budskap har hursomhelst gemensamt att de ökar ju högre politisk medvetenhet en individ besitter (1992, s. 121-122).

Konsensus och polarisering i praktiken

För att summera, politisk medvetenhet får olika effekter beroende på vilka positioner den politiska eliten intar och hur detta återspeglas i media. I de fall där den politiska och mediala eliten är eniga innebär högre politisk medvetenhet stöd för politikernas ställningstaganden medan det för en oenig politisk elit innebär en högre grad av polarisering mellan grupper som har motsatta värderingar (1992, s. 107; 113).

Som exempel beskriver Zaller kritiken som riktades mot president George W. H. Bush's hantering av Kuwaitkriget före och efter kongressvalet 1990 i USA. Inför kongressvalet var kritiken tämligen ljummen mot hur Bush hanterade krisen vilket inger intrycket av att eliten var enig, det vill säga en konsensussituation. Två dagar efter valet meddelade emellertid Bush att fler amerikanska trupper skulle skickas till Gulfregionen vilket ledde till massiv kritik från främst Demokratiska partiet. I och med den massiva kritiken menar Zaller att frågan blev mer polariserad och ledde till den typ av polariseringseffekt som beskrevs i föregående avsnitt (1992, s. 102-103).

Kritik

Tanken om att allmänheten endast består av passiva mottagare av elitens budskap, att attityder formas uppifrån och ned, behöver dock inte alltid vara sann. Cindy D. Kam tar upp i sin översikt från 2012 att psykologisk forskning visserligen bekräftar att människor ofta påverkas omedvetet av hur budskapen i media är vinklade och att de ofta baserar sina åsikter på tillgången till information i minnet. Det finns dock vissa individer, under särskilda omständigheter, som aktivt bearbetar informationen de stöter på, vilket innebär att man aktivt försöker tolka informationen, konsekvenserna av den och söker förstå dess innebörd (2012, s. 545). Kam menar att detta skapas genom motivation beroende på individuella skillnader och kontextuella faktorer. Individuella skillnader kan till exempel handla om hur mycket en individ gillar att tänka medan kontextuella faktorer har med individens roll i sammanhanget att göra, till exempel om frågan har någon personlig relevans för individen (2012, s. 555-8).

Kam menar även att Zaller förbiser styrkan i argumenten. Exempelvis nämns en studie av Chong och Duckman 2007 (se Kam 2012, s. 559) som fann att politiskt högmedvetna förblev opåverkade av svaga argument, trots att argumenten gick i linje med deras egna predispositioner. Kams poäng är således att människor varken kan beskrivas som passiva eller aktiva mottagare av information, allt beror på just individuella skillnader, den sociala kontexten och motivationen. Något som Zaller missar när han enbart lägger fokus på hur eliten sprider sina budskap (Kam 2012, s. 562)

Zaller ställer sig också kritisk själv till huruvida elitens påverkan på allmänhetens attityder verkligen fångar hela bilden av opinionsförändringar. Han menar att boken *The Nature and Origins of Mass Opinion* utgår ifrån ett för snävt perspektiv när det kommer till hur allmänheten relaterar till politik. Resonemanget om signaler från eliten och politiska predispositioner sätter ideologin i centrum men det finns emellertid flera andra sätt för allmänheten att relatera till politiska frågor. Många tänker till exempel i termer av gruppintresse, andra hur ekonomin eller säkerhetsläget ser ut i landet och en del motiverar sitt politiska ställningstagande endast utifrån en eller två särskilt viktiga frågor (så kallade *issue publics* på engelska) (Zaller 2012, s. 572; 584; 613). Om till exempel den politiska eliten inom ett parti skulle skicka ut övertygande budskap om invandring och signaler om hur frågan hänger ihop ideologiskt med partiet, så skulle en stark anhängare eller motståndare till invandring reagera på huruvida budskapen stämmer överens med hennes åsikt om invandring, snarare än att mekaniskt acceptera budskapet.

Det kan också finnas situationer där den politiska eliten anpassar sig efter opinionen, eller rättare sagt efter vad de tror opinionen kommer tycka. Resonemanget är hämtat från Valdimer O. Key, Jr (1961, se Zaller 2012, s. 571) och bygger på teorin om latent opinioner – attityder som kanske ännu inte syns i opinionsundersökningar men som sannolikt kommer att utvecklas och bli viktiga i framtiden. Ett sådant exempel är hur USA:s president John F. Kennedy agerade i frågan om Vietnamkriget 1963. Trots att opinionsundersökningar inte visade på något vidare engagemang i frågan bland allmänheten och trots att Kennedy själv inte trodde på kriget så valde han ändå att gå in i Vietnam. Han trodde att om han inte gjorde det så skulle väljarna straffa honom vid nästa presidentval. Republikanerna skulle nämligen ha attackerat honom i frågan och anklagat honom för att ha låtit Vietnam hemfalla åt kommunism. Allmänheten har alltså till en viss utsträckning åsikter och attityder som inte går, eller i alla

fall är mycket svåra, att förändra – i Kennedys fall amerikanernas antikommunism (2012, s. 587-588).

Ytterligare kritik har även tillkommit mot huruvida Zallers RAS-modell och i synnerhet det andra antagandet om acceptans kontra motstånd fungerar i dagens politiska klimat. I debatten efter det amerikanska presidentvalet 2012 togs det upp att amerikanernas förtroende för politikernas budskap var så lågt att det rent av riskerar att äventyra den kommunikativa länken mellan politiker och väljare (Se Stanley i Bartels 2013, s. 482). I ett sådant scenario, resonerar Bartels, kanske individer även inom etablerade konsensusfrågor står emot politikernas budskap, trots att individerna inte är politiskt högmedvetna (Bartels 2013, s. 482).

Resultat steg 1. Västlänken i media

Hur skulle då Zallers teorier om polariserade och etablerade frågor kunna appliceras på fallet Västlänken? För att få en uppfattning om det behöver vi först klargöra hur mediebevakningen sett ut och se vilka budskap som varit mest tillgängliga för allmänheten. Hur har inriktningen till Västlänken sett ut i media? Är det en positiv, negativ eller kanske rent av neutral bild som förmedlas till läsaren?

Urval och tillvägagångssätt

För att få en klarare bild av mediebevakningen har jag gjort en kvantitativ innehållsanalys av två stora västsvenska tidningar: Göteborgs-Posten och GT. Undersökningen utfördes med hjälp av Mediarkivet som är en manuell sökdatabas och därtill Nordens största digitala nyhetsarkiv. I figur 1 såg vi att opinionen först förändrades under 2010. Den intressanta perioden att undersöka är således tiden mellan 2009 och 2014 för att dels se hur media bevakade frågan om Västlänken innan opinionen svängde, dels se hur mediebilden såg ut fram till det riktigt stora raset 2014. Sex år utgör dock ett väldigt stort urval och därför är vissa begränsningar nödvändiga. För att kunna hålla en konsekvent linje granskades först och främst endast texter som innehåller den exakta frasen ”Västlänken”. Västlänken nämns även i en rad andra tidningar, såsom Metro Göteborg, Borås Tidning med flera (se tabell 3 i appendix) men det är endast Göteborgs-Posten (hädanefter GP) och GT som har granskats i denna analys. Dels för att spara tid, dels för att dessa tidningar är störst och når ut till flest västsvenskar. Även med dessa avgränsningar gjorda återstår dock över 1600 sökträffar på Västlänken i Mediarkivet (se tabell 4 i appendix). Innehållsanalysen avgränsades därför till månaderna då de västsvenska SOM-undersökningarna brukar genomföras, vanligtvis mellan september och januari. För att komma ned till en realistisk mängd analysenheter valdes slutligen texter från augusti till oktober varje år. Det visar emellertid inte hur mediebevakningen kring Västlänken har sett ut under hela året. Att endast en kortare period granskas varje år behöver däremot inte vara något problem för undersökningens validitet om man tittar närmare på Zallers (1992) tredje antagande i RAS-modellen om hur människor tar in information. Som redan nämnts i teoriavsnittet antas människor svara på undersökningar beroende på vilka argument eller överväganden de nyligen har ställts inför. Det är därför rimligt att anta att medieflödet som cirkulerade under denna period påverkade svarsdelstagarna mer än vad medieflödet till exempel sex månader innan gjorde. Augusti,

september och oktober fångar dessutom upp den övervägande merparten, cirka 80 procent, av svarsdeltagarna i Väst-SOM.

Viktigt att tillägga är att endast texter som förekommit i tryckt press har undersökts. Med andra ord räknas inte publiceringar på tidningarnas webbsidor med. I den bästa av världar borde givetvis även dessa ingå i undersökningen men det är tyvärr inte tidsmässigt möjligt. Det är emellertid rimligt att tro att papperstidningarnas innehåll speglar webbtidningarna relativt väl.

Slutligen ska något tilläggas om vad som menas med begreppet ”texter”. Anledningen till att analysenheten avser texter snarare än artiklar är att artiklar är mer exkluderande. Inom texter ryms exempelvis insändare, notiser, bildtexter, enkäter och faktarutor medan artiklar snarare syftar till längre texter såsom debattartiklar eller nyhetsartiklar. Då jag inte satt någon begränsning på analysenheternas längd finner jag därför begreppet texter mer lämpligt. Det centrala är således att Västlänken nämns någonstans i texten, inte textens längd. Jag har heller inte gjort någon skillnad på huruvida textens huvudfokus ligger på Västlänken eller på någon annan fråga. I princip räknas alla typer av texter där Västlänken nämns med. Vid vissa extrema fall där Västlänken över huvud taget inte har med texten att göra, utan endast råkar nämnas, utesluts emellertid sökresultatet från analysen. Detta gäller dock endast en handfull fall. Undersökningens upplägg och bedömningskriterier presenteras mer ingående i kodmanualen och kodschemat i appendix.

Validitet och reliabilitet

Avvägningar och definitioner går förstås alltid att diskutera. Studier kan tillämpa olika avgränsningar när det gäller vilka analysenheter som ska tas med (exempelvis längd, typ av text med mera) vilket riskerar att leda till annorlunda resultat. Utifrån en diskussion om validitet är det därför viktigt att tydligt redovisa vad som granskas, hur det görs och att det har skett på ett konsekvent sätt. Jag har haft en inkluderande ansats i innehållsanalysen genom att granska texter oberoende av längd och vad texten i huvudsak handlar om. Så länge Västlänken nämns och bedömningen av texten sker med avseende på hur Västlänken beskrivs, ser jag inga problem med det förhållningssättet. Genom att ha dessa tydliga förhållningssätt har sedan analysen kunnat genomföras på ett konsekvent sätt. Då ett stort fokus dessutom

ligger på jämförelsen över tid spelar frågan om definitioner och avgränsningar mindre roll eftersom de har använts på ett konsekvent sätt under hela tidsperioden.

Om validiteten handlar om frånvaron av systematiska fel innebär en god reliabilitet i sin tur att det inte har skett några slumpmässiga eller osystematiska fel (Esaiasson et al. 2012, s. 63). För att kontrollera att bedömningen av texterna inte har påverkats av slarvfel eller att texterna skulle kunna bedömas olika vid olika mättillfällen genomfördes ett reliabilitetstest. Jag gick efter en tid igenom tio procent av materialet en gång till, så kallad intrakodarreliabilitet, och fann att reliabiliteten för de aktuella variablerna var cirka 96 procent. Då undersöktes textens inriktning, vilken tidning den kom ifrån samt datum. När varje variabel undersöktes för sig blev reliabiliteten 100 procent för tidningsvariabeln, 100 procent för datumvariabeln och cirka 89 procent för textens inriktning. Vad som är en acceptabel nivå på reliabiliteten är svårt att säga med bestämdhet. Som Kimberly A. Neuendorf (2002, s. 143) konstaterar skiljer sig tumreglerna åt bland forskare. Neuendorf poängterar dock vikten av att skilja mellan manifesta och latent variabler (2002, s. 146). Variablerna tidning och datum är manifesta och bör uppvisa en mycket hög reliabilitet, upp mot 100 procent (Esaiasson 2012, s. 208) medan textens inriktning är tämligen latent och mer svårbedömd och således uppvisar en lägre grad av reliabilitet. Utifrån det resonemanget bedömer jag därför att reliabiliteten uppfyller en acceptabel nivå för undersökningen (se appendix för mer detaljer).

Frågeställningar för innehållsanalysen

De intressanta frågeställningarna för analysen är följande:

1. Hur många texter nämner Västlänken under mätperioden 1 augusti till 31 oktober från 2009 till och med 2014?
2. Är bilden av Västlänken positiv, neutral eller negativ i de texter som har analyserats?

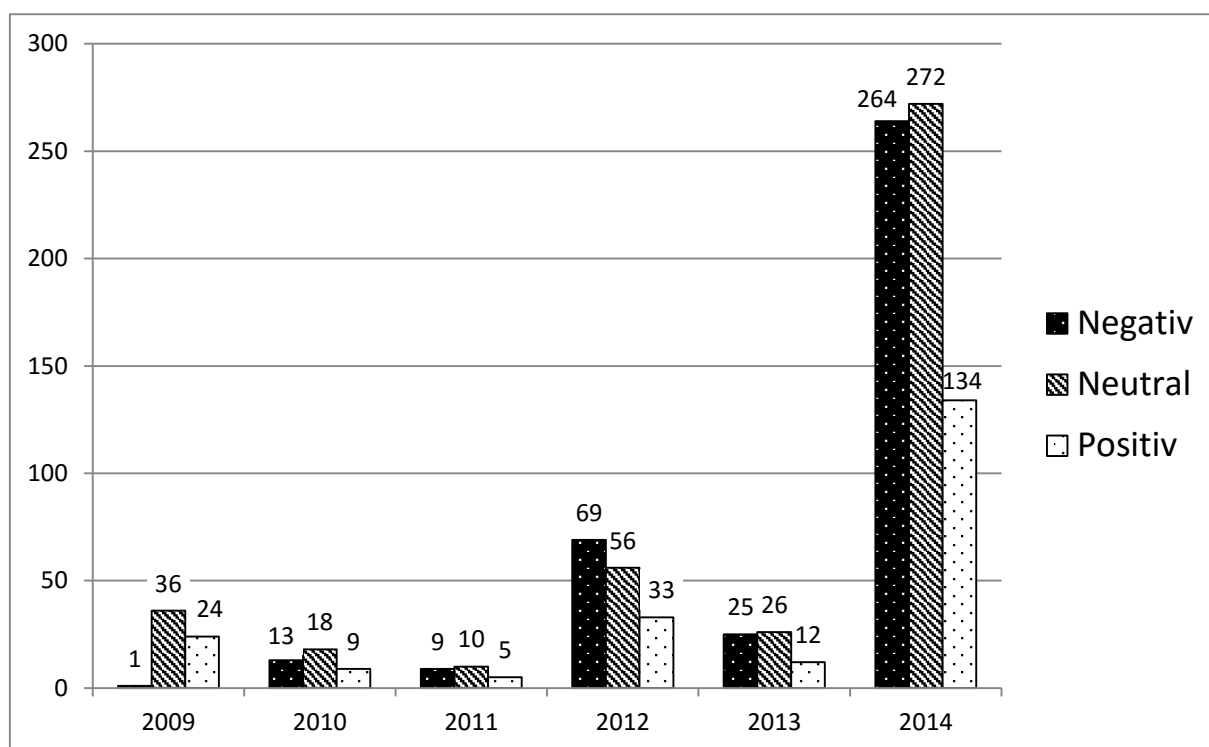
Resultat

Totalt undersöktes 670 texter under den aktuella mätperioden mellan 2009 och 2014 varav 31 procent förekom i tidningen GT och 69 procent i Göteborgs-Posten (se tabell 5 i appendix). Över hela perioden var 39 procent av texterna negativa till Västlänken, 41 procent neutrala och 20 procent var positiva. Figur 2 och figur 3 visar hur utvecklingen har sett ut över tid. I början av perioden publicerades inte lika många texter och inriktningen på texterna var också mer positiv. 2009 är det enda året i mätperioden då andelen positiva texter överstiger andelen

negativa. Andelen neutrala texter är också betydligt större 2009 än åren efter. 2010 sticker andelen negativa texter iväg medan andelen positiva texter minskar rejält för att sedan stabiliseras på en nivå kring 20 procent. En liknande utveckling sker även för andelen neutrala och negativa texter efter 2011, som stabiliseras på en nivå kring 40 procent vardera.

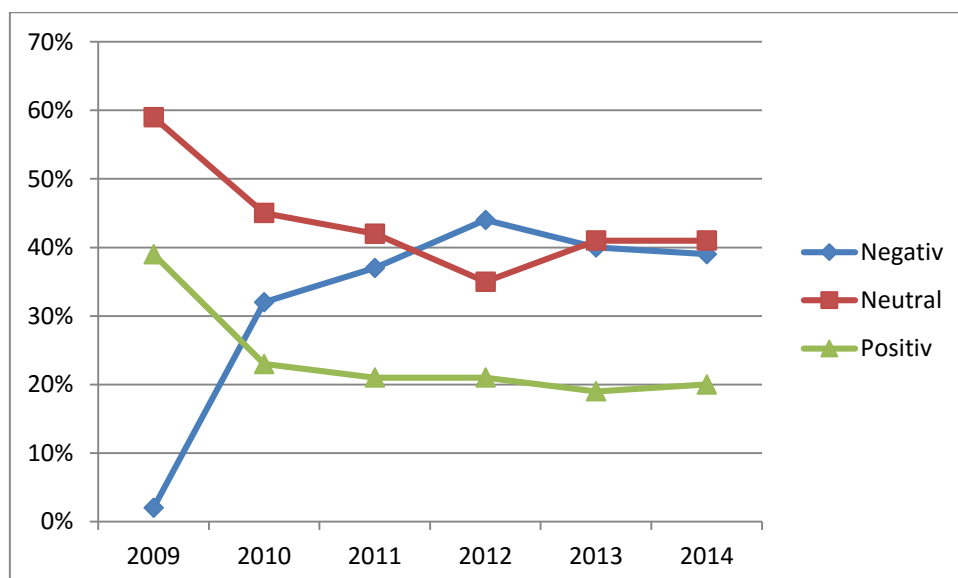
Figur 2 visar att intensiteten i informationsflödet är störst främst under 2012 och 2014. Under dessa år äger även två stora granskningar av Västlänken rum. Hösten 2012 skriver GP flera reportage med en kritisk ingång till infrastrukturprojektet. Man tar bland annat upp hur kostnaderna för Västlänken succesivt har skrivits upp under planeringens gång och hur infrastrukturprojekt generellt tenderar att överskrida budget (Lövkvist 2012). Att detta sker just då kan mycket väl bero på GT:s folkomröstningskampanj för trängselskatten som startar i augusti, även om GT inte tillnärmelsevis skriver lika mycket som GP om Västlänken. 2014 sker den andra stora granskningen under mätperioden, denna gång av GT. I granskningen beskrivs bland annat Västlänken som en miljöbov på grund av byggprocessens miljöeffekter (Sandström 2014) men man tar också upp frågan om en säkerhetstunnel som av Räddningstjänsten beskrivs som bristfällig (Magnå 2014). I samma skede går även det moderata kommunalrådet, tillika vice ordförande i trafiknämnden, Martin Wannholt ut i media och varnar för att Västlänkens kostnader riskerar att öka med fem miljarder kronor (Wannholt 2014). Det är troligt att stödet för Västlänken, som mättes under denna tidsperiod på året, i hög grad har påverkats av dessa händelser i media.

Figur 2. Texters inriktning över tid (antal texter)

Kommentar: Figuren visar om inriktningen till Västlänken har varit negativ, neutral eller positiv över tid i de texter som har analyserats. Värdet på varje stapel är angivet i antal texter. Totalt granskades 670 stycken.

Figur 3. Texters inriktning över tid (i procent)

Kommentar: Visar inriktningen till Västlänken, mätt som andel av det totala antalet texter som granskades samma år.

Hypoteser

Nu när vi vet vilken bild budskapen om Västlänken har haft i media kan vi också urskönja några hypoteser utifrån Zallers teori. Innan 2010 var så gott som hela den politiska eliten enig. Endast SD stod utanför uppgörelsen men det förekom trots det ingen negativ kritik i frågan. Det tyder på att en konsensuseffekt rådde bland eliten och därför bör stödet för Västlänken vara störst bland de högmedvetna. 2010 tillkommer Vägvalet som är kritiskt mot Västlänken och bilden i media blir dessutom mer negativ. Detta tyder på att frågan blir mer polariserad med ett dominerande inslag av negativa budskap om Västlänken. Om elitteorin stämmer bör i så fall rödgröna väljare och alliansväljare påverkas av vad den politiska eliten inom dessa partier signalerar. Vid lågintensivt flöde bör således de högmedvetna påverkas mest, eftersom de är tillräckligt uppmärksamma för att nå informationen, medan högmedvetna vid högintensivt polariserat flöde bör vara de som förändras minst.

Konsensuseffekt 2009

Hypotes 1. En enig elit som stödjer Västlänken leder till att högmedvetna påverkas och förändras mest i opinionen medan lågmedvetna förändras minst.

Polariseringseffekt 2010-2014

Hypotes 2. Frågan blir mer polariserad och utsätts för ett negativt informationsflöde som leder till en förändring i opinionen. Vid lågintensivt flöde bör de högmedvetna förändras mest. Detta borde inträffa 2010, 2011 och 2013.

Hypotes 3. Vid högintensivt informationsflöde bör de medelmedvetna eller lågmedvetna förändras mest. Detta borde inträffa 2012 och 2014.

Metod

Eftersom mina hypoteser bygger på en förändring i opinionen som redan har inträffat finner jag det lämpligt att använda mig av de data som speglar denna opinionsförändring. Det är även en metod som överensstämmer med hur John Zaller testat sina teorier (1992). Jag planerar därför att använda mig av datamaterialet från västsvenska SOM-undersökningar. De har mätt attityder till Västlänken åren 2006–2014 (med undantag för 2008) bland västsvenskar. Även om det finns nyanser i hur frågan ställs i SOM-institutets frågeundersökningar ombeds respondenterna hursomhelst ge sin åsikt om Västlänken. Svartalternativen är ”mycket bra”, ”ganska bra”, ”varken bra eller dåligt”, ”ganska dåligt”, ”mycket dåligt” och ”ingen uppfattning” (där det sistnämnda alternativet dock inte ställs de två första åren). Politisk medvetenhet operationaliseras i sin tur genom frågeställningen ”hur intresserad är du i allmänhet av politik” där respondenterna kan svara ”mycket intresserad”, ”ganska intresserad”, ”inte särskilt intresserad” och ”inte alls intresserad”. Förändringen av ”Åsikt om Västlänken”-variabeln jämförs sedan mellan varje år i SOM-data inom de olika politiskt intresserade grupperna. Det intressanta blir jämförelsen mellan hypoteserna, som redovisades i föregående avsnitt, och hur de olika gruppernas inställning till Västlänken har förändrats. Analysen sker sedan genom att jämföra politisk medvetenhet och opinionsförändring i en korstabell. Hur åsikterna förändrats inom de tre grupperna lågmedvetna, medelmedvetna och högmedvetna illustrerar opinionsförändringen.

Ett problem är förstås att SOM-mätningarna inte följer individer år för år (så kallad panelundersökning) vilket gör det svårt att med bestämdhet klargöra om hypoteserna stämmer eller inte. Dels är det (sannolikt) olika personer som svarar varje år, dels kan den politiska medvetenheten förändras. Vad gäller första punkten tycker jag ändå att det är acceptabelt eftersom SOM är gjord efter ett slumpmässigt urval och därmed kan antas avspegla ”samma” population. Vad gäller volatiliteten på politisk medvetenhet, eller politiskt intresse i det här fallet, borde det emellertid inte spela någon roll för hypoteserna i sig eftersom det är grupperna som är i fokus, inte huruvida individerna i Väst-SOM är mer eller mindre politiskt medvetna mellan mätningarna. Det som kan påverkas är dock opinionsförändringen i sin helhet. Om andelen personer med lågt intresse för politik är stor bör ju opinionsförändringen, enligt Zallers modell, bli mindre än om andelen med lågt intresse är liten. Detta eftersom lågmedvetna antas påverkas mindre än de andra. Politiskt intresse tenderar hursomhelst att

vara relativt stabilt, vilket exempelvis Martinsson och Samanni visar när de undersöker hur stabila olika attityder är för deltagare i Medborgarpanelen (2015).

Hur står det då till med begreppsvaliditeten? Zaller definierar politisk medvetenhet som i vilken utsträckning en individ uppmärksammar politik och förstår vad hen har stött på (1992, s.21). Att därifrån dra en parallell till politiskt intresse kan vara problematiskt. Bara för att du är intresserad av politik behöver du inte nödvändigtvis vara särskilt kunnig inom området eller ha förmågan att faktiskt förstå det politiska budskap du har stött på. Zaller föredrar hellre att använda politisk kunskap som operationalisering eftersom det fångar vad som människor faktiskt har tagit del av och förstått (s.21). Tyvärr har jag inte hittat några lämpliga variabler för detta i de data jag ska undersöka och ser därmed politiskt intresse som det bästa alternativet. Det är dessutom rimligt att tro att en politiskt mycket intresserad individ uppmärksammar och förstår politik bättre än en inte alls intresserad individ.

Det finns visserligen andra variabler som potentiellt sett skulle kunna spegla en individs politiska medvetenhet. Till exempel politiskt deltagande och utbildning. Det finns emellertid problem med dessa variabler också. Politiskt deltagande mäts till exempel ofta i hur aktiv en person är i ett parti, om hen deltar i demonstrationer, skriver insändare och så vidare. Problemet är dock detsamma som för politiskt intresse, det vill säga om politiskt deltagande verkligen operationaliserar politisk medvetenhet. Dels kanske inte alla politiskt medvetna individer deltar aktivt politiskt (eller deltar i aktiviteter som mäts i SOM), dels finns det inget bevis i sig för att politiskt deltagande kräver politisk medvetenhet. När det gäller utbildning finns det en logik i att högutbildade kan ha en bättre kognitiv förmåga och därmed högre politisk medvetenhet. Men är det verkligen troligt att en person med femårig utbildning på Chalmers eller KTH har högre politisk medvetenhet än en statsvetare med tre års utbildning i bagaget? Politisk kunskap hade varit att föredra men i brist därpå får politiskt intresse duga.

En annan viktig fråga är hur indelningen av högmedvetna, medelmedvetna och lågmedvetna sker. I SOM-undersökningen finns som sagt följande svarsalternativ för politiskt intresse med: ”mycket intresserad”, ”ganska intresserad”, ”inte särskilt intresserad” och ”inte alls intresserad”. Det är naturligt att låta högmedvetna operationaliseras som mycket intresserade och lågmedvetna som inte alls intresserade. Den medelmedvetna gruppen kan dock tänkas bestå av antingen ”ganska intresserad” eller ”inte särskilt intresserad”, eller rent av en kombination av de båda. Att inte ha en klar definition redan nu kan förstås försvåra analysen

men jag ser det som bättre att lämna öppet för ovan nämnda kombinationer än att redan nu låsa fast mig. Det finns ju inget rätt eller fel i om en medelmedveten ska räknas som ganska eller inte särskilt intresserad, bara definitioner.

Frågan om åsikt om Västlänken förändras lite grann mellan åren men det rör sig främst om små nyanser som ej torde utgöra någon bias i svaren. Efter 2010 när beslutet om Västlänken har fattats ändras emellertid frågan från ”vilken är din åsikt om följande förslag gällande trafiken” till ”följande beslutade trafikåtgärder”. Det är möjligt att denna fråga kan tänkas fånga upp synen på beslutet snarare än trafikåtgärden i sig. En snabb överblick visar emellertid att balansmättet stiger från +27 mätperioden 2010 till +34 2011. Först 2012 minskar stödet ordentligt ned till +21. Med andra ord, om det hade funnits en effekt av synen på beslutsgången i frågan så gav den i så fall ett positivt utslag 2011. Folke Johansson (2013, s. 168) kunde emellertid visa att motsatt effekt gällde för trängselskatten. Det var fler som var negativa till beslutet om trängselskatten än till trängselskatten mer generellt. Eftersom Västlänken klubbades i samma beslut (Västsvenska paketet) vore det märkligt om synen på beslutsgången skulle skilja sig så pass mycket åt.

En annan påtaglig skillnad mellan mätperioderna är att ”ingen uppfattning” läggs till som svarsalternativ från och med 2009. Det hade förstås varit bättre om samma svarsalternativ hade erbjudits konsekvent under hela mätperioden. Som figur 1 visade är dock andelen som svarade ingen uppfattning 2009 ungefär lika stor som skillnaden mellan de som svarade ”varken bra eller dåligt” 2007 respektive 2009. Det är därför mycket troligt att de som inte hade någon uppfattning i frågan 2006–2007, helt enkelt valde det minst dåliga svarsalternativet i form av ”varken bra eller dåligt”. I och med att mätningen av opinionsförändringen sker genom att jämföra balansmätt (andelen som tycker Västlänken är bra minus andelen som tycker den är dålig), bör dock detta inte ha någon effekt på resultaten.

Slutligen bör något nämnas om populationen som jämförs. I resultatet görs ingen åtskillnad mellan vilka partier svarsdeltagarna sympatiserar med, vilket skiljer sig från de fall av polariserade frågor som Zaller undersöker. Det hade varit intressant att se om de som gillar Sverigedemokraterna och Vägvalet bäst reagerar annorlunda jämfört med de som föredrar något av allianspartierna eller de rödgröna partierna. Sverigedemokraternas och Vägvalets sympatisörer utgör dock en för liten del av urvalet i Väst-SOM för att det ska gå att se några signifikanta skillnader när man gör en uppdelning både utifrån politisk medvetenhet och

utifrån inställning till Västlänken. Det går förvisso att slå ihop de rödgröna sympatisörerna med alliansens och enbart studera den begränsade gruppen. Å andra sidan finns det ingen större poäng i att göra en sådan uppdelning om det ändå inte går att jämföra gruppen med någon annan eller argumentera för att den lilla andel svarsdeltagare som exkluderas påverkar resultatet signifikant.

Liknande problematik finns även när det gäller att dela upp populationen i regioner. Det vore förstås intressant att studera hur opinionsförändringarna skiljer sig åt mellan Göteborgsregionen och övriga Västsverige. I Väst-SOM för 2014 är till exempel balansmålet för Göteborgsregionen -11 medan det för övriga regioner i stället är positiva tal mellan 14 och 28 (Nordin, Bergström och Ohlsson 2015). En tänkbar förklaring är att övriga västsvenskar inte utsätts för ett lika stort informationsutbud om Västlänken. Det kan också vara så att övriga västsvenskar inte är lika intresserade eller upplever att Västlänken är lika viktig, som den är för göteborgare. Det saknas dock tillräckligt många personer från Göteborgsregionen i Väst-SOM för att det ska gå att göra en uppdelning i lågmedvetna, medelmedvetna och högmedvetna. Gruppernas opinionsförändringar blir nämligen mindre signifikanta när populationen uppdelas på det viset. Det vore kanske möjligt att dela upp åtminstone Göteborgsregionen i en dikotom skala utefter politisk medvetenhet men då hade det å andra sidan inte gått att diskutera förändringen bland medelmedvetna. Därför kommer enbart populationen västsvenskar studeras inom ramen för hypoteserna.

Resultat steg 2. Test av hypoteser

Tabellerna 1 och 2 visar hur balansmåttet för Västlänken (andelen som tycker Västlänken är en bra åtgärd minus andelen som tycker den är dålig) förändras bland västsvenskar med avseende på intresse för politik. I början av perioden, 2006–2009, sker i princip ingen förändring i opinionen. Tabell 2 visar att det totalt rör sig om ett par procentenheters skillnad. Skillnader i balansmått tenderar dessutom att se större ut än vad de är. En uppgång på två procentenheter kan till exempel bero på att andelen som svarar att Västlänken är bra går upp med en procentenhet samtidigt som de som svarar att den är dålig går ned med en. Fördelat på de tre åren verkar det emellertid ske en förändring bland de politiskt mycket intresserade som stämmer överens med hypotes 1, det vill säga att det är de högmedvetna som påverkas mest av politikernas budskap när eliten är enig. Å andra sidan är förändringen större bland gruppen inte alls intresserade än vad den är för grupperna ganska och inte särskilt intresserade, vilket talar emot hypotesen. De lågmedvetna borde ju ha svårast att ta till sig elitens budskap och därmed förändras minst. Något som går helt på tvärs med 2009 års förändring där gruppen inte alls intresserade till och med förändrades mest av alla.

Hypotes 2 utgick ifrån att frågan blir mer polariserad och utsätts för ett negativt informationsflöde som i sin tur leder till en förändring i opinionen. Vid lågintensivt flöde antas de högmedvetna förändras mest vilket skulle ha inträffat åren 2010, 2011 och 2013. Detta stämmer väl överens med 2010 och 2013 där de politiskt mycket intresserade förändras mest i negativ riktning bland grupperna. Resultatet 2010 är dessutom mycket signifikant när det gäller förändringen bland mycket intresserade, ganska intresserade och opinionsförändringen i sin helhet med en signifikansnivå på 99,9 procent. För inte särskilt intresserade är signifikansnivån något lägre på endast 95 procent medan förändringen inte är signifikant överhuvudtaget för gruppen inte alls intresserade (se tabell 2). Stödet går emellertid upp 2011 vilket varken stämmer överens med hypotesen eller med mediebilderna av Västlänken det året.

Den tredje hypotesen säger att vid högintensivt informationsflöde bör de medelmedvetna eller lågmedvetna förändras mest vilket borde ha inträffat 2012 och 2014. Tabell 2 visar dock att det inte går att urskönja någon sådan effekt för 2012. Då stämmer 2014 års

resultat desto bättre där stödet från de ganska intresserade minskade med drygt 20 procentenheter medan förändringen för övriga grupper ligger drygt tio procentenheter under. Dessa förändringar har dessutom en mycket hög signifikansnivå på 99 procent för inte alls intresserade och 99,9 procent för övriga grupper.

Tabell 1. Intresse för politik och syn på Västlänken, Västsverige 2006–2014 (balansmått).

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Mycket Intresserad	44,2	52	–	55,7	36,8	46,8	24	17,3	6,9
Ganska Intresserad	35,2	35,9	–	36,5	29	37,6	20,6	19,2	-0,5
Inte särskilt Intresserad	23,1	26,1	–	28,1	24	30	21,4	18,9	5,3
Inte alls Intresserad	18,6	13	–	26,2	22,6	20,1	17	20,6	7
Totalt	30,4	31,7	–	34,1	27,6	34,7	21	18,9	2,7
Svars- Deltagare	3045	3101	–	3168	3068	2938	2979	2845	2712

Kommentar: Visar hur inställningen till Västlänken ser ut beroende på politiskt intresse. Balansmålet visar hur stor andel som tycker Västlänken är bra minus andelen som tycker den är dålig (jämför med figur 1). Ju högre balansmått desto större stöd för Västlänken.

Källa: De västsvenska SOM-undersökningarna 2006–2014

Tabell 2. Intresse för politik och syn på Västlänken, Västsverige 2006–2014 (förändring från föregående år).

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Mycket intresserad	7,8	–	3,7	-19	10	-23	-6,7	-10
Ganska intresserad	0,7	–	0,6	-7,5	8,6	-17	-1,4	-20
Inte särskilt intresserad	3	–	2	-4,1	6	-8,6	-2,5	-14
Inte alls intresserad	-5,6	–	13	-3,6	-2,5	-3,1	3,6	-14
Totalt	1,3	–	2,4	-6,5	7,1	-14	-2,1	-16

Kommentar: Visar förändringen av balansmätt jämfört med föregående år. 2014 är skillnaden -10,4 (avrundat till -10) balansmåttsenheter eftersom balansmättet har sjunkit från 17,3 till 6,9 mellan 2013 och 2014 (jämför med tabell 1). Eftersom undersökningen startar 2006 går det inte att mäta förändringen för det året. Opinionen 2009 jämförs med 2007 eftersom frågan om Västlänken saknas i 2008 års undersökning. För signifikansvärden, som anges till höger om respektive års differensvärde, gäller: *p=0,05, **p=0,01 och ***p=0,001.

Källa: De västsvenska SOM-undersökningarna 2006-2014

För att summera, ger tabellerna ovan ett blandat stöd för hypoteserna. Hypotes 1 säger att när det råder konsensus 2009 bör de högmedvetna förändras mest och de lågmedvetna minst men detta stämmer alltså inte överens med resultaten i tabellerna där det i själva verket också sker en stor förändring bland de lågmedvetna. Resultatet ger alltså ett svagt stöd för hypotes 1. Hypotes 2 stämmer visserligen väl med opinionsförändringarna 2010 och 2013 där de högmedvetna förändras mest, men försvagas av att den inte förklarar opinionsförändringen 2011. Opinionsförändringen borde enligt hypotes 3 förändras mest bland de medelmedvetna 2012 och 2014 men resultaten visar att detta endast stämmer för opinionsförändringen 2014 men inte för 2012. I nästa avsnitt följer en vidare diskussion om vad detta kan bero på och vilka slutsatser som går att dra.

Slutsatser och diskussion

Uppdelningen av opinionen mellan 2006–2014 visar inte på något tydligt mönster när det gäller hypotes 1, som sa att förändringen skulle vara störst bland högmedvetna när eliten är enig. Opinionen är för det första tämligen stabil mellan 2006 och 2009 vilket förmodligen beror på att frågan inte hunnit bli tillräckligt aktuell än och därmed inte har uppmärksammats tillräckligt mycket i media. Den lilla förändring som ändå går att se visar visserligen att de högmedvetna påverkas mer än medelmedvetna vilket borde vara logiskt utifrån att högmedvetna lättare mottar information än andra. I och med att de lågmedvetna också påverkas i relativt hög utsträckning stämmer dock inte första hypotesens samband in. En möjlig förklaring är att Västlänken varit så pass inaktuell och ouppmärksam att inte ens de högmedvetna lyckats ta till sig informationen. I stället kan det, som Cindy D. Kam (2012) tar upp i sin kritik mot Zallers elitperspektiv, bero på individuella faktorer som exempelvis personlig relevans. Ett annat alternativ är att förändringarna som går att utläsa 2006-2009 för de högmedvetna och lågmedvetna helt enkelt är orsakade av slumpen.

Hypotes 2 verkar dock stämma in bättre när vi ska förklara opinionen 2010 respektive 2013. Enligt hypotesen ska opinionen, när frågan om Västlänken är polariserad men relativt lågt bevakad (så kallad lågintensiv), förändras mest bland de högmedvetna. Denna effekt är särskilt tydlig 2010. Opinionsförändringen 2011 är visserligen störst bland de politiskt medvetna men svår att förklara utifrån mediebildens av Västlänken det året (se figur 3). Det är överlag svårt att förklara vad som händer 2011. En närmare titt visar att det egentligen inte är andelen som tycker Västlänken är bra som ökar utan snarare andelen som tycker den är dålig som minskar. I stället ökar andelen med ingen uppfattning (se figur 1). Det är möjligt att den undersökta mätperioden i innehållsanalysen under 2011 (höstmånaderna) inte ger samma bild av inriktningen på informationsflödet som under hela året vilket i så fall förklarar förändringen. En alternativ förklaring är att motståndet ökar 2010 för att man är negativ till turerna kring beslutet om finansieringen av det Västsvenska paketet som tas i början av året. Motståndet 2010 blir alltså en protest mot paketet i sin helhet snarare än mot Västlänken i sig. Ett år senare efter valåret, 2011, är mediebevakningen inte lika intensiv och frågan har hamnat lite i skymundan. Det återstår dessutom två år till införandet av trängselskatten vilket gör att frågan ännu ej är aktuell, särskilt inte för samtliga västsvenskar. Nedgången 2010 beror således inte på någon kampanj riktad mot Västlänken utan snarare mot beslutsprocessen och

är därför temporär. Denna förklaring passar också in då balansmålet 2011 i princip är tillbaka på samma nivå som det var på 2009. Det som talar emot detta är emellertid dels Vägvalets försök att få till en folkomröstning om trängselskatten 2010–2011, dels (och kanske främst) omvalet till regionen i maj 2011. Det skulle emellertid krävas en analys av medieinnehållet under hela 2011 och kanske också en mer kvalitativ ansats med bedömning av vilka argument som anförs, för att kunna svara på hur det egentligen ligger till med den saken.

Enligt hypotes 3 skulle som sagt förändringen 2012 och 2014 ha påverkat de medelmedvetna mest. Detta eftersom frågor som både är polariserade och högintensiva även når medelmedvetna i hög grad. Detta ser ut att stämma med i alla fall 2014 års förändring bland grupperna. Informationsflödet antas vara hyfsat högintensivt men inte så pass intensivt att det når ut till vem som helst. Därför påverkas inte de lågmedvetna i lika hög utsträckning som de medelmedvetna. Förändringen 2012 visar dock inte alls samma mönster där det i stället är de högmedvetna som förändras mest. Innebär det att Zallers modell inte stämmer? Det beror på. 2012 års mönster uppvisar samma effekt som gäller för hypotes 2 och den stora skillnaden beror egentligen bara på vilka antaganden som görs om informationsflödets intensitet. Det skulle därför gå att argumentera för att 2012 var ett lågintensivt år och därför uppvisar större förändring bland högmedvetna än bland medelmedvetna. Om informationsflödet beskrivs som lågintensivt är det logiskt att de högmedvetna ändras mer eftersom de andra grupperna inte nås i lika hög grad som om det vore en högintensiv fråga. 2012 publicerades visserligen över 150 stycken texter vilket är mer än föregående år men hälften så mycket som 2014 med över 300 texter (se tabell 5 i appendix). Samtidigt skiljer sig 2010 och 2013 (som hypotes 2 passar in på i övrigt) en del från hur förändringen 2012 ser ut. För 2010 och 2013, som är tydligt lågintensiva år, är det mycket tydligare att den största (eller enda) förändringen sker bland de högmedvetna. För 2012 är dock förändringen väldigt hög också bland de medelmedvetna.

Att hypotes 3 stämmer in dåligt på förändringen 2012 skulle emellertid kunna bero på en del metodologiska felkällor. Som redan nämndes i metodavsnittet går det för det första att ifrågasätta populationen för min undersökning. Är det verkligen relevant att undersöka hur alla västsvenskar tycker? Särskilt när de primära effekterna av det Västsvenska paketet och Västlänken främst drabbar Göteborgsregionen. Dessutom torde, i alla fall GP om inte också GT, ha störst läsarkrets och spridning runt Göteborg vilket därmed ger göteborgarna störst tillgång till information om Västlänken. Det hade därför varit önskvärt att dela upp populationen utefter regioner och se om det finns skillnader mellan politiskt intresserade

grupper mellan regionerna. Problemet med det är som sagt att gruppernas opinionsförändringar blir mindre signifikanta om populationen också delas upp i regioner. I och med att hypoteserna gör anspråk på att förklara hur den medelmedvetna gruppen förändras så kan vi heller inte nöja oss med att dela upp Göteborgspopulationen i en dikotom skala utefter politisk medvetenhet. Om vi dock antar att göteborgare är mer angelägna i frågan och mer mottagliga än övriga västsvenskar, vilka effekter skulle det då kunna ge mina resultat? Troligtvis dämpar det effekten på hypotes 3 men stärker hypotes 2. För göteborgare är Västlänken en högintensiv fråga medan den för övriga västsvenskar är lågintensiv. Om övriga västsvenskar exkluderas borde därför hypotes 3 stärkas eftersom den utgår från att frågan är högintensiv. När övriga västsvenskar faller bort försvinner alltså en stor grupp som frågan är lågintensiv för och därför passar hypotes 3 bättre eftersom gruppen som är kvar ser frågan som mer högintensiv. Enligt samma resonemang borde hypotes 2 försvagas om övriga västsvenskar exkluderas eftersom den hypotesen bygger på att frågan är lågintensiv. Utifrån ovanstående resonemang skulle således förändringen 2012 faktiskt kunna stämma in på hypotes 3, om övriga västsvenskar exkluderades från undersökningen.

För att fortsätta med den metodologiska kritiken så är det förstås också problematiskt med bortfallet som sker både i svarsfrekvensen totalt sett men också på enskilda frågor. De senaste tio åren har svarsfrekvensen till de västsvenska SOM-undersökningarna pendlat mellan 50 och 60 procent (Bové 2014). Vi vet därför tyvärr inte hur resterande 40-50 procent förhåller sig till frågan om Västlänken eller hur stort politiskt intresse de har. Det är möjligt att den politiska medvetenheten eller graden av politiskt intresse skiljer sig åt mellan de som svarar på undersökningen och de som inte svarar. Det skulle i så fall kunna ge effekter på opinionsförändringarna totalt sett men inte, så vitt jag kan se, påverka mina hypoteser om opinionsförändringen inom grupperna. För att ta ett exempel, säg att andelen lågmedvetna var underrepresenterade bland de 53 procent som svarade på den västsvenska SOM-undersökningen 2012 (Bové 2013, s. 233). Enligt mina hypoteser är lågmedvetna mindre benägna att förändras i sina åsikter, således borde opinionsförändringen varit mindre i sin helhet 2012, givet detta antagande. Det borde dock inte spela någon roll för mina hypoteser eftersom denna studie följer grupper och inte individer. Gruppen lågmedvetna påverkas likadant oavsett hur stor gruppen de facto är.

Låt oss ändå, med den metodologiska kritiken i minnet, försöka diskutera och dra slutsatser ifrån de redovisade resultaten. Denna studie har tagit sin utgångspunkt i att de politiska

partierna inte har ändrat sina ståndpunkter i Västlänksfrågan samtidigt som opinionen har svängt. Det blir därmed intressant att diskutera huruvida våra resultat stämmer överens med Zallers modell som säger att den politiska eliten borde ha format opinionsförändringen till Västlänken. Även om Vägvalet tillkom som parti under 2010 så är det ändå en dominerande grupp partier som har stått bakom Västlänken. Utifrån den vetskapen är det svårt att förklara att det ändå sker en förändring i opinionen trots att den överväldigande partipolitiska eliten inte har förändrats. Undersökningen av media visar emellertid att texterna efter 2009 har varit övervägande negativa. När hypoteserna togs fram förutsattes i princip detta innehåll ha kanaliseras av en elit men frågan är vad den i så fall består av. Klart är att opinionsförändringen sammanfaller ganska tydligt med exponeringen i media. 2012 och 2014 genomförs kritiska granskningar av Västlänken i GP och GT vilket troligen inverkar på opinionen. En möjlig slutsats är att allmänheten omprövat sina åsikter om Västlänken när de i stor skala fått stöta på argument emot projektet fast att detta har skett oberoende någon elit. Denna slutsats skulle tala för att individer faktiskt har förmåga att aktivt tolka, bearbeta och dra egna slutsatser utifrån information de stöter på, vilket går i linje med Kams (2012) invändningar mot Zallers elitperspektiv (1992). Å andra sidan kanske det är den bild media ger av Västlänken snarare än individernas tolkningsförmåga som påverkar attityderna. Media skulle på så vis inta samma roll som eliten har i att påverka allmänhetens attityder.

Vad finns det då kvar för frågor för vidare forskning? När det gäller fallet Västlänken är det intressant att lyfta fram innehållsanalysens resultat som visar att bilden av Västlänken i media ändå har varit hyfsat stabil sedan 2010. Det är snarare intensiteten som varierar mellan åren, där 2012 och 2014 är särskilt utmärkande. Medieanalysen ger värdefull kunskap om vilken bild av Västlänken västsvenskarna har presenterats för i media men saknar den kvalitativa präglingen av frågan. Som nämndes i inledningen förekommer ju en rad olika argument i debatten kring Västlänken. I den meningen vore det intressant att i vidare forskning undersöka vilka argument som är mest framträdande dels bland medborgare och dels inom den politiska eliten. På så sätt skulle den politiska elitens roll i formandet av människors åsikter kunna klargöras mer tydligt.

Det vore också intressant att i fortsatta studier granska politikernas roll i mediebevakningen kring Västlänken. Beror den negativa bilden i media på att alliansen och de rödgröna varit för osynliga och dåliga på att argumentera för sin sak eller är det rent av media i form av den

tredje statsmakten som medvetet valt att inta en annan ståndpunkt än den politiska majoriteten?

Studiens slutsats blir, hursomhelst, att appliceringen av Zallers modell till fallet Västlänken ger blandade resultat. Några av modellens hypoteser verkar gå att placera under vissa år men sämre under andra. Då modellen gör anspråk på att förklara hela bilden, när den väl kan appliceras, blir det svårt att dra slutsatsen att den åtminstone delvis fungerar. Det är emellertid möjligt att en viss problematik ligger i metodologiska tillkortakommanden såsom val av population och begrepp. Oavsett vad, så kvarstår fortfarande frågan om elitens roll i formandet av opinioner. Zaller medger dessutom själv att han inte kan säga något med säkerhet om den stora bilden av den allmänna opinionen (2012, s. 574). Med det sagt bör det finnas ytterligare rum för vidare forskning inom området.

Referenser

Bartels, Larry M. 2012. The political education of John Zaller. *Critical Review*. 24 (4): 463-488.

Bové, Josefine. 2013. Samhälle Opinion Medier – Västra Götaland 2012 i Annika Bergström & Jonas Ohlsson (red) *En region för alla? Medborgare, människor och medier i Västsverige*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.

Bové, Josefine. 2014. Samhälle Opinion Medier – Västsverige 2013 i Annika Bergström & Jonas Ohlsson (red) *Brytningstider*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.

Bové, Klara; Bergström, Annika och Ohlsson, Jonas. 2014. *Trafikvanor och trafikattityder*. SOM-rapport nr 2014:7. http://som.gu.se/digitalAssets/1488/1488321_trafikvanor-och-attityder-2013.pdf (Hämtad 2015-10-22).

Brevinge, Nina. 2014. Ursparat uppror. *Fokus*. 22 augusti. <http://www.fokus.se/2014/08/ursparat-uppror/> (Hämtad: 2015-12-16)

Esaiasson, Peter; Giljam, Mikael; Oscarsson, Henrik och Wängnerud, Lena. 2012. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4. uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.

Göteborgs Stad. 2015. *Folkomröstning trängselskatt – fastställt resultat*. http://goteborg.se/wps/portal/invanare/kommun-o-politik/sa-kan-du-paverka/folkomrostning-om-trangselskatt/faststallt-valresultat!/ut/p/z1/04_Sj9CPykyssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziQw0NAi2cDB0NLMxdTAweg839Qg0s3I3cjQz1wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigCdO_uO/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/ (Hämtad 2015-12-22).

Göteborgs Stad kommunfullmäktige. 2009. *Protokoll (nr 11)*. Sammanträdesdatum 5 november.

[http://www5.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/4CF55CA44013F946C125767900380DD0/\\$File/PR_Kommunfullmaktige_20091105.pdf?OpenElement](http://www5.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/4CF55CA44013F946C125767900380DD0/$File/PR_Kommunfullmaktige_20091105.pdf?OpenElement)
(Hämtad 2015-12-16).

Göteborgs Stad Stadsledningskontoret. 2015. *Alternativa förslag till finansiering av det Västsvenska paketet vid ett borttagande av trängselskatten*. PM. Diarienummer 1255/14. Utfärdat: 4 februari. http://goteborg.se/wps/wcm/connect/cbebacd1-5280-4dbc-9b62-c36fbf9eb128/PM_Alternativ+finansiering_2015-02-04.pdf?MOD=AJPERES (Hämtad 2015-12-16).

Göteborgs universitet, SOM-institutet. 2008. *Väst-SOM 2006*. Version 1.0. Svensk Nationell Datatjänst. <http://dx.doi.org/10.5878/002415>

Göteborgs universitet, SOM-institutet. 2009. *Väst-SOM 2007*. Version 1.0. Svensk Nationell Datatjänst. <http://dx.doi.org/10.5878/002414>

Göteborgs universitet, SOM-institutet. 2010. *Väst-SOM 2008*. Version 1.0. Svensk Nationell Datatjänst. <http://dx.doi.org/10.5878/001115>

Göteborgs universitet, SOM-institutet. 2011. *Väst-SOM 2009*. Version 1.0. Svensk Nationell Datatjänst. <http://dx.doi.org/10.5878/002413>

Göteborgs universitet, SOM-institutet. 2012. *Väst-SOM 2010*. Version 1.0. Svensk Nationell Datatjänst. <http://dx.doi.org/10.5878/002378>

Göteborgs universitet, SOM-institutet. 2013. *Väst-SOM 2011*. Version 1.0. Svensk Nationell Datatjänst. <http://dx.doi.org/10.5878/001487>

Göteborgs universitet, SOM-institutet. 2014. *Väst-SOM 2012*. Version 1.0. Svensk Nationell Datatjänst. <http://dx.doi.org/10.5878/001934>

Göteborgs universitet, SOM-institutet. 2015. *Väst-SOM 2013*. Version 1.0. Svensk Nationell Datatjänst. <http://dx.doi.org/10.5878/002629>

Göteborgs universitet, SOM-institutet. *Väst-SOM 2014*

Johansson, Folke. 2014. Trängselskatten och den kommunala demokratin i Annika Bergström och Jonas Ohlsson (red) *Brytningstider*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.

Johansson, Folke. 2013. Trängselskatt och förtroende för kommunpolitiker i Annika Bergström och Jonas Ohlsson (red) *En region för alla? Medborgare, människor och medier i Västsverige*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.

Kam, Cindy D. 2012. The psychological veracity of Zaller's model. *Critical Review* 24 (4): 545-567.

Larsson, Arne. 2015. Anna Johansson: Inget kan stoppa Västlänken. *Göteborgs-Posten*. 17 juni. (Publicerad 9 maj). <https://www.gp.se/nyheter/goteborg/1.2709604-anna-johansson-inget-kan-stoppa-vastlanken> (Hämtad 2015-10-23).

Lökvist, Christer. 2012. Värstlänken. *Göteborgs-Posten*. 2 september. Tillgänglig från: Mediearkivet <http://web.retriever-info.com.ezproxy.ub.gu.se/services/archive/displayDocument?documentId=050802201209021016785&serviceId=2> (Hämtad 2015-12-20).

Magnå, Joakim. 2014. Experten: Parallell tunnel gör det lättare att rädda. *GT*. 8 september. Tillgänglig från: Mediearkivet <http://web.retriever-info.com.ezproxy.ub.gu.se/services/archive/displayDocument?documentId=0509092014090859F2CB660623AF7AC43AE8C587182511&serviceId=2> (Hämtad 2015-12-20).

Martinsson, Johan och Samanni, Marcus. 2015. *Attitude stability in a self-recruited web-panel across ten panel waves*. LORE methodological note 2015:1. http://lore.gu.se/digitalAssets/1531/1531716_lore_methodological_note_2015_1.pdf (Hämtad 2015-12-30).

Neuendorf, Kimberly A. 2002. *The Content Analysis Guidebook*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Nordin, Lukas; Bergström, Annika och Ohlsson, Jonas. 2015. *Trafikvanor och trafikattityder i Västra Götaland*. [SOM-rapport nr 2015:8](#).
http://som.gu.se/digitalAssets/1534/1534899_trafikvanor-och-attityder-2014.pdf (Hämtad 2015-10-22).

Papaioannou, Theo; Heyman, Tom; Andersson, Håkan. 2015. Vi JO-anmäler Länsstyrelsen - värnar inte kulturvärdena. *Göteborgs-Posten*. Publicerad 17 oktober.
<http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.2866018-vi-jo-anmaler-lansstyrelsen-varnar-inte-kulturvardena> (Hämtad 2015-10-23).

Sandström, Gustav. 2014. Länken en miljöbov. *GT*. 27 augusti. Tillgänglig från: Mediarkivet
<http://web.retriever-info.com.ezproxy.ub.gu.se/services/archive/displayDocument?documentId=050909201408275D906B54D7F2B221D998E7C319853B44&serviceId=2> (Hämtad 2015-12-20).

Shapiro, Robert Y. 1998. Public opinion, elites and democracy. *Critical Review*. 12 (4): 501-528

Trafikverket. 2015. *Vad innehåller Västsvenska paketet*. Senast uppdaterad: 26 augusti.
<http://www.trafikverket.se/nara-dig/Vastra-gotaland/Vastsvenska-paketet/Vad-innehaller-Vastsvenska-paketet/> (Hämtad 2015-12-15)

Trafikverket. 2014. *Om Västlänken*. Senast uppdaterad: 2 september.
<http://www.trafikverket.se/nara-dig/Vastra-gotaland/projekt-i-vastra-gotalands-lan/Vastlanken---smidigare-pendling-och-effektivare-trafik/Om-Vastlanken> (Hämtad 2015-10-20).

Trafikverket. 2007. *Järnvägsutredningen Västlänken, beslutshandling*.
http://www.trafikverket.se/contentassets/0116c6c58c7444838a42c4ab15c2a262/vastlanken_beslutshandling.pdf (Hämtad 2015-10-23)

Trafikverket. 2004. *Förstudie: Västlänken - en tågtunnel under Göteborg.*

http://www.trafikverket.se/contentassets/0116c6c58c7444838a42c4ab15c2a262/forstudie_vastlanken_beslutshandling_040130_webb.pdf (Hämtad 2015-10-23)

Västra Götalandsregionen. 2015. *Västsvenska paketet, under regionutveckling* Senast uppdaterad: 27 mars. <http://www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startside/Regionutveckling/Infrastruktur/Det-vastsvenska-infrastrukturpaketet/Fragor-och-svar/> (Hämtad 2015-12-15)

Wannholt, Martin. 2014. Martin Wannholt (M): Därför säger jag nej till Västlänken. *Göteborgs-Posten*. 20 augusti. <http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.2464121-martin-wannholt-m-darfor-sager-jag-nej-till-vastlanken> (Hämtad 2015-12-20).

Zaller, John R. 1992. *The Nature and Origins of Mass Opinion*. New York: Cambridge University Press.

Zaller, John R. 2012. What Nature and Origins Leaves Out. *Critical Review*. 24 (4): 569-642.

Appendix

Tabeller

Tabell 3. Västlänken i svensk tryckt press.

	GP	GT	Borås Tidning	Metro GBG	TT	Övriga	Totalt
2014	410	153	21	21	26	252	883
2013	267	83	8	12	5	180	555
2012	223	61	10	18	4	161	477
2011	85	44	3	7	1	69	209
2010	99	50	11	9	8	133	310
2009	91	42	16	7	1	43	200
2008	53	37	4	3	2	23	122
2007	70	23	10	6	1	8	118
2006	78	21	3	2	1	6	111
2005	32	6	2	0	0	0	40
2004	23	4	1	0	0	1	29
2003	23	3	4	0	0	4	34
2002	14	4	1	0	1	0	20
2001	0	0	0	0	0	1	1
Totalt	1468	531	94	85	50	881	3109

Kommentar: Visar resultaten av sökningar på Västlänken i Mediearkivets databas. Av de medieproducenter som har flest sökträffar på Västlänken återfinns Göteborgs-Posten (GP), GT, Borås Tidning, Metro Göteborg och nyhetsbyrån TT.

Källa: Mediearkivet

Tabell 4. Resultat av sökningar på Västlänken månadsvis

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Totalt
Januari	34	14	9	23	42	18	140
Februari	7	21	6	13	24	34	105
Mars	6	18	21	10	29	30	114
April	12	17	20	7	36	13	105
Maj	2	9	21	5	83	21	141
Juni	4	9	1	15	25	24	78
Juli	7	9	2	12	13	17	60
Augusti	20	9	1	29	18	74	151
september	11	21	13	92	29	113	279
Oktober	17	9	10	31	8	69	144
November	5	10	9	17	10	84	135
December	8	3	16	30	33	66	156
Totalt	133	149	129	284	350	563	1608

Kommentar: Mediearkivets sökträffar på Västlänken i GP och GT fördelat efter månader. I studiens kvantitativa innehållsanalys undersöktes perioden augusti-oktober varje år från 2009 till 2014.

Källa: Mediearkivet

Tabell 5. Antal texter i GP respektive GT

	GP	GT	Totalt
2009	34	27	61
2010	25	15	40
2011	17	7	24
2012	130	28	158
2013	56	7	63
2014	198	126	324
Totalt	460	210	670

Kommentar: Visar antalet analyserade texter om Västlänken i tidningen Göteborgs-Posten respektive GT under mätperioden 2009-2014.

Kodmanual och kodschema

Totalt kodades 670 stycken texter. Den uppmärksamme märker dock att detta är betydligt fler enheter än antalet sökresultat i tabell 4. Detta beror på bildtexter och faktarutor räknas för sig vilket gör att vissa sökresultat de facto kan bestå av flera stycken analysenheter. Det samma gäller insändare, där flera olika insändare ibland klumpas ihop till ett och samma sökresultat i Mediearkivet.

Nedan följer en manual för vilka variabler som kodades i texterna om Västlänken och vilka kriterier variablerna bedömdes efter. Flera variabler presenteras dock inte i resultatdelen eftersom dessa inte bedöms vara tillräckligt intressanta för uppsatsens syfte.

Kodmanual:

V1: ID-nr

Anger textens identitet.

V2: Webblänk

V3: Tidning

Anger vilken tidning texten är ifrån.

V4: Datum

Anger datum för publicering.

V5: Rubrik

Anger textens rubrik.

V6: Rubrikens inriktning

Anger om rubrikens inriktning med avseende på Västlänken är positiv, negativ eller neutral. Det finns även ett fjärde alternativ i de fall där detta inte går att bedöma. Västlänken ska nämnas i rubriken.

Syftet med rubrikens inriktning är att ta reda på hur mycket läsaren kan påverkas av att enbart se rubrikerna. Jag har valt att ta med så kallade ”nedryckare” i min definition av rubrik, det vill säga minirubriker som är i anslutning till huvudrubriken. Vidare har jag utgått från en läsare som har i princip noll kunskap om Västlänken. Därför kan ibland rubriker, som för den insatte är tydligt negativa eller positiva, placeras som ”ej bedömningsbara” eftersom en oinsatt person inte förstår kontexten. Ett exempel är rubriken ”Wannholt ljuger inte om Västlänken – de andra blundar” där det inte går att avgöra rubrikens inriktning om en inte har kunskap om vem Wannholt är och vilka ”de andras” roll i projektet är.

Se V7 för fler detaljer.

V7: Textens inriktning

Anger om inriktningen på texten är positiv, negativ eller neutral. Detta sker genom att till exempel se om texterna för fram positiva eller negativa argument. Argumenten kan konkretiseras utifrån två kriterier. Följande kriterier avgör om texten är positiv eller negativ gentemot Västlänken: 1) den nämner positiva/negativa konsekvenser. Bland positiva konsekvenser räknas exempelvis: regionförstoring, ökade arbetstillfällen, utbyggd järnvägskapacitet och ökad tillväxt. Bland negativa konsekvenser räknas exempelvis: förstörd stadsmiljö, ekonomisk olönsamhet, hinder mot annan bebyggelse/infrastruktursatsningar med mera. 2) Västlänken anses vara negativt/positivt i sig. Förslagsvis negativt i den meningen att kritik framförs mot beslutsprocessen, brist på medborgarinflytande och så vidare. Detta gäller dock om det tydligt framgår att inställningen till Västlänken blir negativ på grund av ovanstående skäl.

En text kan vara negativ/positiv till Västlänken även om det inte förekommer renodlade argument. Exempelvis är ett uttalande i stil med ”Västlänken borde inte byggas” inget argument i sig utan snarare en slutsats. Det ger dock en negativ bild och bör därför beaktas i bedömningen av texten.

Det kan också föras fram nyheter som inverkar positivt eller negativt på Västlänken. Exempelvis om ny fakta framkommer om prognoser för projektet såsom budget, framkomlighet för att ta några exempel. Dessa kanske inte presenteras som argument för eller emot Västlänken men påverkar ändå inställningen till projektet.

Texter som endast nämner Västlänken i förbigående kan vara svåra att klassificera. Regel bör dock vara att om inte det finns någon ställning för eller emot Västlänken som sådan, så bör texten ses som neutral. Det finns naturligtvis gråzoner. Hur ska man förhålla sig till de texter där Västlänken bara nämns men där det förekommer en argumentation kring Västsvenska paketets övriga delar? Eller där det endast förekommer implicita antydningar. I slutändan handlar det om att tänka sig in vilken bild som förmedlas och hur läsaren reagerar. Det är förstås rimligt att de fall där det går att läsa mellan raderna att texten implicit är kritisk till Västlänken också bör bedömas som negativa. Men det är också värt att påpeka att en text som är negativ till trängselskatten inte nödvändigtvis behöver vara det till Västlänken, och vice versa. I osäkra fall bör man emellertid hellre fria än fälla, det vill säga klassificera texten som neutral.

I de fall där texterna består av både positiva och negativa synpunkter om Västlänken är det helhetsintrycket som avgör bedömningen. Om både sidor kommer till tals och texten kan anses vara någorlunda balanserad, bör den räknas som neutral. Det finns givetvis situationer där detta går att diskutera. Exempelvis när textens ingång är en negativ nyhet bör då inte intrycket av texten vara negativt oavsett hur många sidor som kommer till tals? Eftersom det är mycket svårt att avgöra från varje fall bör det vara huvudintrycket av hur balanserad texten är som gäller, hur mycket sidorna som är för respektive emot kommer till tals.

V8: Nämns något av följande infrastrukturprojekt i texten?

- a) Trängselskatt i Göteborg
- b) Västsvenska paketet, eller övriga infrastrukturprojekt som ingår däri.

Vad gäller punkt b (Västsvenska paketet, eller övriga infrastrukturprojekt som ingår däri) så kodas följande åtgärder in under variabeln: Marieholmstunneln som ska bli en vägtunnel under älven och Hisingsbron som ska ersätta Götaälvbron. Utbyggd kollektivtrafik bedöms dock vara alldeles för generellt för att räknas in. För att ta ett exempel, en text som nämner Hisingsbron kodas som "ja" trots att Västsvenska paketet som term inte explicit nämns. Trängselskatten kodas dock för sig under punkt a, trots att den ingår i paketet.

V9: Textens längd

Anger textens längd i antal ord. Rubrik och text räknas. Däremot inte författarnas namn (eller signatur), datum eller så kallad "billboard".

Kodschema:

V1: ID-nummer	Ex. 001
V2: Webblänk	Text
V3: Tidning	0=Göteborgs-Posten (GP) 1=Göteborgs-Tidningen (GT)
V4: Datum	Ex. 2014-01-01. År, månad, dag i månaden.
V5: Rubrik	Text
V6: Rubrikens inriktning	0=Negativ 1=Neutral 2=Positiv 3= Ej bedömningsbar
V7: Textens inriktning	0=Negativ 1=Neutral 2=Positiv
V8: Nämns något av följande infrastrukturprojekt i texten?	
a) Trängselskatt i Göteborg	0=Nej 1=Ja
b) Västsvenska paketet, eller övriga infrastrukturprojekt som ingår däri	0=Nej 1=Ja
V9: Textens längd	Antal ord. Ex. 921

Reliabilitetstest

Av 70 slumpmässigt utvalda analysenheter omkodades variablerna V.3, V4 och V.7. Reliabiliteten, PA_0 , mäts som antal överensstämmelser mellan ursprunglig kodning och omkodning, A , dividerat med det totala antalet enheter som har analyserats, n .

$$PA_0 = A/n$$

Om värdet för A är lika stort som värdet för n så blir således reliabiliteten, eller andelen observerade överensstämmelser, 100 procent (Neuendorf 2002, s. 149). Jag granskade varje variabel för sig, där $n = 70$ enheter, och fann att värdet på A var lika stort som n för variablerna V.3 och V.4. För dessa variabler var alltså reliabiliteten 100 procent. För V.7 var värdet på $A = 62$, vilket ger en reliabilitet på cirka 89 procent för den enskilda variabeln.

$$PA_{V.7} = 62/70 = 0,8857\dots$$

Om värdet på A och n slås ihop för alla tre variabler blir värdet på $A = 70 + 70 + 62 = 202$ och värdet på $n = 70 + 70 + 70 = 210$. Detta ger en reliabilitet på cirka 96 procent.

$$PA_{Alla} = 202/210 = 0,9619\dots$$